

Consulta d'un metge jueu segons un retaule italià del segle XV.

El metge jueu Llorenç Badós a Girona

**JAUME MARQUÈS
I CASANOVAS**

El primer volum dels "Quaderns de la Revista de Girona", titulat "Els Jueus a les terres gironines", escrit per Ramon Alberch i Narcís-Jordi Aragó, esmenta, a la pàgina 45, el jueu convers Llorenç Badós, "que l'any 1462, en ple setge de la fortalesa gironina, és nomenat metge de la casa del príncep Ferran. Més tard és designat protofísic i s'incorpora efectivament al seguici reial, té cura del rei Ferran durant llargues malalties i rep d'ell tota mena de mercès. Però la seva dona, Joana Badosa, és condemnada pel tribunal de la Inquisició de Barcelona l'any

1488 i cremada després d'haver estat escanyada pel botxí. El 10 d'agost de 1503, és condemnat per la Inquisició el propi Llorenç Badós. És el dia del seu sant, Llorenç, dia fatídic en la història dels jueus catalans".

Donat el to divulgatiu i planer que s'ha donat al llibre, és obvi que no vinguin citades les fonts documentals que fonamenten les incomptables notícies aportades, les quals fonts indubtablement existeixen, més o menys exactament interpretades a través d'altres escriptors.

Tractant-se d'un fet puntual i concret, com és el de la vida del metge Llorenç Badós, crec que serà escaient d'aportar a la "Revista de Girona" unes notes documen-

tals que ampliïn i precisin amb exactitud i detall allò que consta documentalment sobre l'esmentat personatge, certament vinculat a la història de Girona.

Lloc de naixença

No se sap el lloc de naixement de l'il·lustre personatge ni el nom dels seus pares ni la data en què vingué al món. Tampoc no consta, almenys per ara, el temps i el lloc de la seva conversió al cristianisme. Se sap que va contreure matrimoni amb una dona jueva, que també degué batejar-se i va prendre el nom de Joana, com diuen els autors d'"Els Jueus a les torres gironines".

El que consta certament és que havia viscut a Saragossa, donat que a l'arxiu de protocols de Saragossa, hi consten alguns censos dels quals estava en possessió. És probable, doncs, que hagués nascut a la ciutat esmentada. Ho afirma, sense citar els manuals, Joaquim Isern i Fabra a la seva recent tesi doctoral.

Defensor de la Força Vella de Girona

Consta que durant la guerra civil catalana del segle XV, estava a Girona, on el sorprengué el setge que durà des del sis de juny de 1462 fins al 23 de juliol següent a les sis del matí, en què els assetjats foren lliurats pels francesos contractats pel rei Joan II, comandats pel comte Gastó de Foix.

Llorenç Badós es trobava a la Força entre els assetjats i va prestar grans serveis a la defensa de la reina Joana i del príncep Ferran, lluitant valerosament contra els assetjants.

Sembla que hi vingué acompanyant la reina i el príncep, el 15 de març de 1462, en la qual data la reina sortí o fugí de Barcelona a fi de refugiar-se a la nostra ciutat i gestionar-ne la defensa.

Ho insinua força clarament el

document de 16 de maig de 1470, pel qual el rei Joan II recompensà la defensa feta per Badós durant el setge: "*Advertint amb quant afany d'esperit i constància vós el magnífic i dilecte nostre Llorenç Badoç, mestre en arts i medicina, profòsic del sereníssim rei de Sicília, príncep de Castella, fill nostre primogènit caríssim, us captinguereu varonilment en el nostre servei i de la sereníssima reina Joana, de bona memòria, esposa nostra i del dit rei de Sicília quan en aquell temps en què la mateixa reina junt amb el dit rei de Sicília, fill nostre, i altres fidels nostres eren en la Força de la ciutat de Girona, en servei dels quals vós ja llavors hi residíeu, dedicant-vos amb totes les forces a la defensa de les persones dels dits il.lustríssims consort i fill nostres, assetjats d'una manera malvada i inhumana per alguns de la ciutat de Barcelona...*" (A.C.A. Cancell. Re. 3427, folis 173-175).

Llorenç Badós abandona Girona

Acabat el setge de 1462, la guerra continuà i Girona resistí encara altres setges especialment els anys 1467 i 1468; però, a la fi, el primer de Juny de 1469, hagué de capitular davant l'exèrcit del duc de Calàbria. Aquest va jurar els privilegis

de la ciutat i l'ocupà pacíficament fins al 1471.

Llorenç Badós podia romandre a Girona amb els seus, afalagat pels dirigents de la nova situació; però ell no volgué quedar-se entre els rebels a Joan II i va marxar amb la muller, els fills i criats a Prats del Rei on hi havia el rei Joan. Va perdre tots els seus béns a Girona per fidelitat a la causa del rei.

"En efecte —diu el document reial de 1470— *un cop ocupada la dita ciutat (de Girona) pels esmentats enemics i rebels, menystenint i posposant tots els béns i les vostres coses, tot i que us era permès de morar en la mateixa ciutat juntament amb l'esposa, fills i criats vostres, amb gran preu redimits, us traslladàreu cap a la nostra majestat el vuit de juliol proppassat (1469) des de la dita ciutat a la vila de Prats del Rei, on llavors residíem amb el nostre nombrós exèrcit i amb la cort. I creient que és digne i per cert equitatiu que tan grans i agradables i acceptables serveis i danys per vós suportats són dignes de major i més ampla gràcia...*" li va atorgar amb document reial el cens de cent lliures sobre les lluïcions de censals de tots els rebels de Girona i de l'Empordà que tenien sobre Mallorca.

Donà valor retroactiu al document de 10 de maig de 1470 fins al 8

La Força de Girona, artèria del Call jueu.

L'activitat dels metges jueus va ser vista així per la iconografia popular.

de juliol anterior en què li havia promès de paraula aquella recompensa.

Metge del rei Ferran II

Segons el document de 10 de maig de 1470, Llorenç Badós, després d'haver-se trobat amb el rei Joan a Prats del Rei, es traslladà al regne de Castella i hi fixà la residència per ordre del propi rei Joan II i per estar al servei de Ferran i d'Isabel, ell rei de Sicília i ella princesa de Castella.

El fragment de l'extens document, on consta aqueixa espècie de nomenament de metge de la casa reial diu així, traduït del llatí:

"Com que després per manament nostre anàreu tot seguit pel servei del mateix il·lustríssim rei de Sicília i de la sereníssima Isabel, reina de Sicília i princesa de Castella, Lleó, etc. esposa seva i filla nostra predilecta, al regne de Castella, on contínuament residiu, i en augmentar per a vós altres ocupacions del dit servei, heu obtingut que us fos redactada per escrit la gràcia susdita..."

Segons explica el cronista Jeroni Zurita, el dia 7 de novembre de 1470 el rei Ferran II estava malalt a Dueñas (Palencia) i el visità Llorenç Badós, que dictaminà que patia d'unes febres molt verinoses degudes a caigudes de cavall, però va refer-se en pocs dies.

De l'1 al cinc de juny de 1476, la reina Isabel va sofrir un avortament, segons uns a Cebreros i segons altres a Àvila.

A conseqüència d'aquest succeís, la reina va quedar molt delicada i no era capaç d'esdevenir novament mare. En aquesta situació fou tractada pel doctor Badós, l'assistència del qual fou tan eficient que el 30 de juny de 1478 ja va néixer el príncep Joan.

Corresponent a tan grans serveis, els reis van nomenar Badós alcalde major i examinador dels pretendents a oficis relacionats amb la medicina: metges, cirurgians, apotecaris, saludadors, especiers i herbolaris de tot el regne. Consta per document de l'Arxiu de Simancas "Registro General del Sello" III-1477 foli 180, amb data de 30 de març de 1477.

El 3 de setembre de 1479 el rei

d'Aragó Ferran II concedeix al seu conceller Badós les rendes canòniques que el rei percebia a la Seu de Barcelona, segons que consta al registre de Cancelleria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, número 3522 folis 8 i 82.

El 22 de setembre del mateix any 1479 el rei concedí a Badós 6.000 sous sobre el regne de Mallorca. (A.C.A. Canc. Rtre. 3518, foli 145.

Segons el registre número 3617, foli 42 del mateix Arxiu de la Corona d'Aragó, el rei Ferran, el 15 de març de 1480, concedí a Llorenç Badós la quantitat de 15.000 sous sobre València.

El 15 de novembre de 1482 el rei ajudà Badós a obtenir unes rendes sobre un molí de farina que tenia a Alcanyís. (Canc. 3562, foli 118).

L'any 1483 morí l'insigne metge hebreu convers, que sembla que secretament continuava fidel a les pràctiques de la religió jueva. (Joaquim Isern a la tesi doctoral sobre Història de la Farmàcia).

Tingué problemes amb la Inquisició que el processà l'any 1503 quan ja era mort. La seva vídua Joana també veié embargats els

La mort d'un jueu; gravat sobre fusta del segle XV.

béns que tenia a la taula de canvi de Barcelona.

Els fills de Llorenç Badós

Mort el matrimoni Llorenç i Joana Badós, el rei Ferran va interessar-se a favor dels fills: Ferran i Isabel. La gratitud del matrimoni envers els reis catòlics es reflecteix en la imposició de llurs noms als seus fills.

El 24 de desembre de 1484 el rei demanà pel fill de Badós, Ferran, 50 lliures de pensió sobre el càrrec de cabíscol de Girona, que llavors tenia Berenguer de Pau. A.C.A. Re. 3613.

Al mateix registre consta que el dia 24 de març de 1485 encara el rei va reclamar les 50 lliures de la cabiscolia de Girona al bisbe de Pamplona que retenia aquella dignitat, a favor de l'esmentat Ferran Badós. (A.C.A. Rtre. Canc. 3613, foli 135).

Per a la filla, Isabel Badós, també el rei va ordenar que li fossin satisfets 17.000 sous barcelonesos que eren deguts al seu pare i havien de servir de dot per a casar-se. (A.C.A. Rtre. 3617, foli 42).

Pel que es veu, el matrimoni Badós als darrers anys de la vida va establir-se a Barcelona.

Segons les dades del llibre "Els jueus a les terres gironines", Joana Badós morí executada per la sentència del Tribunal de la Inquisició.

Silenci dels documents

Ens plauria de saber a quin indret de Girona visqué el cèlebre metge durant els set anys que va romandre a la nostra ciutat en temps de la guerra civil catalana i quins èxits va obtenir en la seva professió; però els documents guarden silenci sobre aquests extrems i ja és molt que hom hagi pogut recollir tantes dades sobre la seva personalitat.

Jaume Marqués és historiador.